

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ-207

2 NİSAN DÜNYA OTİZM FARKINDALIK GÜNÜ

“Otizm spektrum bozukluğu”, iletişim ve davranışları etkileyen nöro-gelişimsel bir bozukluktur; beynin yapısını ya da işleyişini etkileyen bazı sinir sistemi sorunlarından kaynaklandığı sanılmaktadır. Otizm her yaşta teşhis edilebilmesine rağmen, genellikle yaşamın ilk iki yılında ortaya çıkar. Otizm bir “spektrum” bozukluğu olarak bilinir, çünkü insanların deneyimlediği semptomların (belirtilerin) tipi ve şiddeti bakımından çeşitlilik vardır.¹

Otizmin en belirgin belirtileri, genellikle iki-üç yaş arasında görülür. Bazı durumlarda, 18 ay kadar erken yaşta da teşhis edilebilir. Otizmle ilişkili bazı gelişimsel gecikmeler daha önceden tanımlanabilir.²

Otizm spektrum bozukluğunun nedeni tam olarak bilinmemekle birlikte genetik temelli olduğuna ilişkin bulgular vardır. Ancak hangi gen ya da genlerin sorumlu olduğu henüz bilinmemektedir. Çevresel faktörlerin de otizme yol açabildiğine ilişkin görüşler vardır.¹

Amerika Birleşik Devletleri'nde her 68 çocuktan biri otizm teşhisi almaktadır. Otizm erkek çocuklarda kız çocuklara göre 3-4 kat daha fazla görülmektedir.² Ülkemizde, sağlıklı istatistikler olmamasına rağmen, 550.000 otizimli birey ile 0-14 yaş grubunda 150.000 civarında otizimli çocuk bulunduğu tahmin edilmektedir.³

Otizmin belirtileri^{1,3}

Otizmi olan bireyler sosyal iletişim ve etkileşim alanlarında zorluk çekerler. Kişinin okulda, işte ve diğer yaşam alanlarında düzgün şekilde işlev görme yetenekleri bozuktur. Otizmin belirtileri aşağıda sıralanmıştır:

- ✓ Az ve tutarsız göz teması kurmak
- ✓ Gözlerin sık sık bir şeye takılıp kalması
- ✓ Yaşa uygun akran ilişkileri geliştirememek
- ✓ Başkalarıyla zevk, başarı ya da ilgi paylaşımında sınırlılık yaşamak ve yalnızlığı yeğlemek; başkalarının genellikle aile üyeleriyle ya da arkadaşlarıyla birlikte yaptığı pek çok şeyi (örneğin, TV izlemek, yemek yemek, oyun oynamak, vb.) yalnız başına yapmayı yeğlemek
- ✓ Belli olay ya da durumlara başkalarının dikkatini çekme çabası göstermemek. Örneğin, şaşırtıcı bir durum karşısında başkalarına işaret etmemek, bir şey başardığında başkalarıyla paylaşmamak vb.
- ✓ Yüz ifadeleri, hareketleri ve söylenenlerle uyuşmayan mimiklere sahip olmak
- ✓ Kendisine seslenildiğinde ya da birisi kendisiyle etkileşmek istediğinde tepki vermemek
- ✓ Karşılıklı konuşma başlatmada, sürdürmede ve sonlandırmada önemli sorunlar yaşamak
- ✓ Ellerini kanat gibi çırpma, parmak uçlarında yürüme, sallanma, çırpınma şeklinde garip ve yineleyici hareketlerin olması
- ✓ Bazı konulara karşı aşırı ilgi duymak ve başka konuları dışlayarak sürekli o konularla ilgili konuşmak, okumak, ilgilenmek istemek

¹ [Internet] <https://www.nimh.nih.gov/health/topics/autism-spectrum-disorders-asd/index.shtml> Erişim: 31.03.2018.

² [Internet] <https://www.autismspeaks.org/what-autism> Erişim: 31.03.2018.

³ [Internet] <http://www.odfed.org/otizm/> Erişim: 31.03.2018.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ-207

- ✓ Hareket eden nesnelere aşırı ilgi göstermek. Örneğin, tekerlek ya da pervane gibi dönen nesnelere, akan su ya da yanıp sönen ışık gibi hızlı hareket eden görüntülere uzun sürelerle bakmak
- ✓ Nesnelerin duyuşsal özellikleriyle aşırı ilgilenmek. Örneğin, eline aldığı her nesneyi koklamak ya da gözlerinin önünde tutarak ve evirip-çevirerek incelemek
- ✓ Belli etkinlikleri her zaman belli bir sırayla yapmak istemek. Örneğin, arabanın kapılarını hep aynı sırayla kapatmak
- ✓ Oyuncaklarla alışılmadık biçimlerde oynamak. Örneğin, topu zıplatmak yerine sürekli olarak bir eliyle vurmak, legoları birbirine takıp bir şeyler yapmak yerine sıraya dizmek, vb.

Otizmli bireylerin güçlü yanları ise,

- ✓ Her şeyi detaylı olarak öğrenebilme ve uzun süreler boyunca bilgileri hatırlayabilmeleri
- ✓ Güçlü görsel ve işitsel öğrenciler olmaları
- ✓ Matematik, fen, müzik veya sanatta mükemmelleşebilmeleridir.

Otizm tüm etnik, ırksal ve ekonomik gruplarda görülebilir. Otizm kişiyi hayat boyu etkileyen bir bozukluk olsa da, tedaviler ve hizmetler kişinin semptomlarını azaltmakta ve işlevlerini geliştirebilmektedir.¹ Otizm, yaşam boyu süren bir hastalıktır ve kesin bir tedavisi yoktur. Erken tanı ile uygun bir özel eğitimin hemen başlatılması uyum becerilerini oldukça artırır. Otistik çocuklarda çeşitli bilişsel ve davranışsal tedavilerin yanı sıra, öğrenme, dil ve konuşma sorunlarına yönelik de tedaviler uygulanır. Farmakolojik (ilaçla) tedavi otizme özgü temel belirtilerde belirgin bir değişikliğe yol açmaz. Bu tedavi ancak otistik çocuklarda sık görülen aşırı hareketlilik, uygunsuz korkular, öfke nöbetleri, endişe, depresyon, uyku ve yeme sorunları, tikler, kendine zarar verici davranışlar ve saldırganlık gibi davranış sorunlarında kullanılır.¹

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 18 Aralık 2007 tarihinde dünya çapında otizmli insanların toplumda kabul görmesini artırmaya teşvik için 2 Nisan tarihini **Dünya Otizm Farkındalık Günü** olarak ilan etmiştir. Her yıl otizmle ilgili kamu bilincini artırmaya ve sadece farkındalığa değil, aynı zamanda otizmi daha iyi anlamaya odaklanan bir kampanya yürütmektedirler.⁴

Dünya Otizm Farkındalık Günü 2018 yılı teması "**Otizmli Kadınları ve Kızları Güçlendirmek**" olarak belirlenmiştir. Yeti kaybı olan kız çocuklarının ilkökulu bitirme olasılıkları daha azdır ve **eğitime** erişimlerinin engellenmesi daha olasıdır. Yeti kaybı olan kadınlar, yeti kaybı olan erkeklerden ve yeti kaybı olmayan kadınlardan daha düşük bir **istihdam** düzeyine sahiptir. Küresel olarak kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik **şiddeti** erkeklerden daha fazla yaşamaları daha olasıdır. Yeti kaybı olan kadınlar ve kız çocukları **cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine yönelik** engellerle sıklıkla karşı karşıya kalmaktadırlar. Tüm bu nedenlerden ötürü "**Otizmli Kadınları ve Kızları Güçlendirmek**" başlığıyla otizmli kadın ve kız çocuklarının bu bağlamda karşılaştıkları zorluklar ve bunlara yönelik çözüm yolları incelenecektir.⁵

⁴ [Internet] <http://www.autismeurope.org/what-we-do/world-autism-awareness-day/> Erişim: 31.03.2018.

⁵ [Internet] <http://www.un.org/en/events/autismday/> Erişim: 31.03.2018.